

англійської мови на українську використовуються різні граматичні, стилістичні та лексичні перекладацькі трансформації. Зокрема, конкретизація, генералізація, заміна частини мови, перестановка слова, антономічний переклад, калькування, абрєвіація, описовий переклад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. 5-те вид., виправ. і допов. Вінниця : Нова Книга, 2017. 448 с.
2. Черноватий Л. І., Карабан В. І. Переклад англомовної економічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2007. 416 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.
4. Директива № 2011/92/ЄС про оцінювання впливу деяких публічних і приватних проєктів на довкілля від 13 груд. 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-11#Text (дата звернення 18.04.2024).
5. Клименко І. М., Зоренко І. С. Юридичний текст в аспекті перекладу. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 14. С. 81- 90.
6. Михайлова Т.В. Семантичні відношення в українській науково-технічній термінології: Дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харків. націон. Ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2002. 218 с.
7. Овсейчик В. Тематична структура української екологічної термінологіки URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Mikks/2011_37/126_130.pdf (дата звернення 18.04.2024).

Н. Д. Борисенко, Л. Л. Славова, О. О. Кодубовська
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНИХ ВЛАСНИХ НАЗВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНІВ ДЖ. МОЙЄС

Сучасний етап розвитку перекладознавчої науки характеризується значною увагою до вивчення способів відтворення культурно-специфічної лексики, під якою розуміємо лексичні одиниці на позначення явищ, притаманних окремій культурній спільноті [3: 6; 6 53–67]. Вони відіграють

особливу роль у літературному творі, додаючи необхідних культурологічних деталей до зображення місця та часу перебігу подій [5: 1]. Така лексика є майже невідомою за межами вихідної культури, здебільшого не має регулярних відповідностей у цільовій мові, і, як наслідок, утруднює процес перекладу.

Водночас, завдяки культурному повороту у перекладознавстві [4: 13–23], який відбувся на межі 1980-1990-х років, переклад почав сприйматися як не лише перехід з однієї мови на іншу, а як перехід між двома культурами. Відповідно, виокремлення, класифікація та вивчення способів відтворення культурно-специфічних лексичних одиниць дозволяє визначити, яким чином культура вихідної мови віддзеркалюється у цільовому тексті та як зберігається баланс між вихідною та цільовою культурами.

Наша розвідка присвячена дослідженню способів відтворення в українських перекладах [1; 2] культурно-специфічної лексики двох романтичних творів Дж. Мойс [7; 8], дія яких відбувається у сучасній Великій Британії. Для аналізу обрано власні назви, які ми відносимо до культурно-специфічної лексики, та визначено способи їхнього відтворення в українському перекладі.

До **першої групи** способів відтворення культурно-специфічної лексики належить використання запозичення та транскодування. Зокрема, у наступному прикладі власна назва в українському тексті подана латиницею:

Her mother had never liked the Mappin & Webb earrings [7].

Мамі все одно ніколи не подобалися ті сережки від «Mappin & Webb» [2: 311].

На нашу думку, використання запозичення є виправданим, оскільки контекст дозволяє цільовому читачеві зрозуміти, що йдеться саме про бренд, який виготовляє дорогоцінні прикраси. Додатковим графічним прийомом, що активізує увагу цільового читача, є використання лапок «*Mappin & Webb*».

У наступному прикладі для відтворення назви бренду використано транскодування:

Everything in it screamed money, from the Dualit toaster to the coffee-maker, which was large and complicated enough not to be out of place in a Milanese café [7].

Усе тут кричало грошима: від тостера «Дуаліт» до кавової машини, яка була досить складною навіть для роботи в міланській кав'ярні [2: 105].

У цьому фрагменті графічний прийом лапок сигналізує про чужорідний характер лексеми «*Дуаліт*».

Використання транскрипції у наступному прикладі супроводжується натуралізацією транскрибованої лексеми:

It smelt of Thomas. Underlaid with a faint hint of Marmite [8].

Пахло Томасом. І слабким ароматом Мармайту [1: 408].

Назва бутербродних паст для сніданку *Мармайт* в українському перекладі отримує граматичні категорії роду, числа та відмінка іменника, що свідчить про натуралізацію слова [9], тобто його пристосування до морфологічних норм сучасної української мови.

Друга група способів відтворення культурно-специфічної лексики включає калькування, яке може супроводжуватись зміною порядку слів. До прикладу:

...Granddad retreated with some relief to the more reliable consolations of Channel 4 Racing [7].

Дідусь розважався переглядом перегонів на четвертому каналі [2: 406]. Додатково цифрове позначення радіостанції в оригіналі замінено порядковим числівником у перекладі.

До **третьої групи** способів відтворення культурно-специфічної лексики відносимо описовий переклад:

Because I'd get so much more out of offering a Bargain Bucket than a Chicken McNugget? [8].

Тому що продавати обсмажені в тісті шматочки курки з картоплею фри вигідніше, ніж просто обсмажені шматочки курки? [1: 28].

Описовий переклад застосовано для відтворення назв страв, які продають у мережі швидкого харчування, з метою роз'яснення різниці між двома стравами, що порівнюються у вихідному реченні. При цьому власні назви у перекладі не збережені.

Характерною рисою сучасних українських перекладів англомовної прози є досягнення балансу між збереженням культурної специфіки вихідної спільноти та необхідністю зробити цільовий текст зрозумілим для сприймача. Останнє досягається за рахунок одночасного використання декількох трансформацій у відтворенні культурно-специфічної лексики, такий спосіб відносимо до **четвертої групи**.

Аналіз емпіричного матеріалу дозволив виділити використання транслітерації з додаванням гіпероніму:

...I saw it was bigger than I had imagined, red brick with a double front, the kind of house you saw in old copies of Country Life while waiting at the doctor's [8].

...я побачила, що будинок більший, ніж собі в'являла, з червоної цегли й має двопільні двері з вітражами — такі будинки ви бачили, гортаючи старі випуски журналу «Кантрі лайф» у приймальні лікаря [1: 35].

Як бачимо з прикладу, додавання гіпероніму *журнал* робить зрозумілим, про який вид друкованої продукції йдеться.

Калькування також супроводжується додаванням:

And I certainly was not in receipt of her Elizabethan Doll partwork magazine [7].

...та й мені не приходив її журнал *«Ляльки епохи Єлизавети»* [2: 74]. У цьому випадку додавання дозволяє цільовому читачеві отримати достатню інформацію про те, чому присвячений журнал.

Комбінація запозичення, додавання та описового перекладу також має на меті полегшити сприйняття культурно-специфічної лексичної одиниці. До прикладу:

There were still a few glowing pieces of antique furniture, yes, but everything else was white or brightly coloured – new sunshine yellow Sanderson curtains and pale rugs on the old wood floors, modern prints in unmounted frames [7].

У будинку ще лишилося декілька блискучих антикварних меблів, але основна частина стала білою або ж якихось яскравих кольорів: нові сонячно-жовті штори з *кравниці «Sanderson»*, настельного кольору килимки на старовинній дерев'яній підлозі, новомодні принти в простих рамках [2: 140].

Як бачимо з прикладу назва *Sanderson* запозичується у цільовий текст латиницею, використано лапки та гіперонім *кравниця* для належного сприйняття культурно-специфічної одиниці. Додатково використано описовий переклад у вигляді примітки: *Елітна марка домашнього текстилю* [2: 140].

Отже, відтворення культурно-специфічної лексики, яка позначає феномени, що є унікальними для вихідної культури, відбувається з використанням низки трансформацій. Серед останніх виділяємо запозичення, транскодування, яке може супроводжуватись натуралізацією лексеми, та калькування, що забезпечують збереження елементів вихідної культури в цільовому тексті. Водночас аналіз емпіричного матеріалу дозволяє стверджувати, що в українському перекладі англомовної романтичної прози існує тенденція, направлена на досягнення балансу між елементами вихідної та цільової культури в тексті перекладу, що забезпечується комбінуванням кількох способів відтворення культурно-специфічної лексики. Подальша перспектива розвідки полягає у вивченні способів відтворення культурно-специфічної лексики англомовних детективних романів в українському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мойєс Дж. До зустрічі з тобою., пер. з англ. Н. Хаєцької. Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2022. 528 с.
2. Мойєс Дж. Після тебе., пер. з англ. Т. Івченко. Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2022. 480 с.
3. Славова Л. Л., Борисенко Н. Д. Стратегічна організація відтворення англійських топонімів в українському перекладі. *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу* : зб. наук. пр.

/ за заг. ред. М. В. Полховської, Н. Д. Борисенко, Ю. М. Нідзельської.
Житомир, 2023. С. 6–8.

4. Bassnett S. Culture and Translation. *A Companion to Translation Studies*
/ eds. Kuhiwczak P, Littau K. Bristol, Blue Ridge Summit : Multilingual Matters,
2007. P. 13–23.

5. Borysenko N., Slavova L., Kodubovska O., Matushevskia N. Culture-specific items in the source and target literary texts: Classification of translation strategies. *Forum for Linguistic Studies*. 2024. № 6(1). P. 1-14.

6. Kostopoulou L. Translating culture-specific items in films: the case of interlingual and intersemiotic translation. *Punctum*. 2015. № 1(2). P. 53–67.

7. Moyes J. *After You*. New York : Penguin Books, 2016. 448 p.

8. Moyes J. *Me Before You*. New York : Penguin Books, 2012. 512 p.

9. Newmark, P. *Approaches to Translation*. Hertfordshire : Prentice Hall, 1988. 200 p.

Р. О. Веліченко

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ РОМАНУ ПАТРИКА РОТФУССА «ІМ'Я ВІТРУ»

Починаючи з XIX століття мова розглядається не тільки як засіб для встановлення комунікації, але й як своєрідний культурний код певної нації чи народу [4]. Таке бачення мови з'являється у працях В. фон Гумбольдта [6], згідно теорії якого мова визначає межі світобачення як окремої людини, так і цілої нації та О. Потебні [5], який приділяє особливу увагу взаємозв'язку мови з історією та культурними особливостями національного життя певного народу.

Твердження про тісний взаємозв'язок мови та культури у житті певного народу стало підґрунтям для нової галузі лінгвістичної науки, яка отримала назву *лінгвокультурологія*. Предметом останньої є мовні одиниці, які притаманні культурній спільноті і містять в собі комплекс знань про культуру, історію, традиції та вірування людей [2]. У сучасному західному перекладознавстві такі одиниці отримали назву культурно-специфічних [7]. Англійський перекладознавець П. Ньюмарк запропонував власну класифікацію культурно-маркованої лексики, яка зараз користується особливою популярністю серед науковців та перекладачів. Він поділив культурно-специфічну лексику на групи одиниць, які номінують явища, пов'язані з 1) екологією; 2) матеріальною культурою; 3) соціальною